

Portrætfoto af informant.

Tyk på begge sider af skærmen

En undersøgelse af digitale felter, flows og fællesskaber

Af Maj Hedegaard Heiselberg

Feltarbejde på digitale platforme fordrer en nytænkning af antropologens tilstedeværelse i felten. Den digitale felts overvældende mængde af data kan byde på metodiske og analytiske udfordringer i forhold til at skabe sammenhæng og mening i felten. Gennem et kritisk syn på et feltarbejde blandt danske tykaktivister og tykpositive instagrammere undersøger denne artikel, hvordan en etnografisk opmærksomhed på det, jeg kalder, *cirkulære flows af relationer* kan hjælpe med at skabe retning i feltarbejdet. Derudover argumenterer artiklen for, at et fokus på sammenhængen mellem det levede liv på og uden for skærmen åbner op for antropologiske diskussioner om forhandlinger af identitet og sociale fællesskaber i en digital tidsalder.

“Din vægt er ikke problemet og væggtab er ikke løsningen!”

Det er tirsdag d. 14. oktober 2020, og jeg er på feltarbejde. Dagen starter som sædvanlig med, at jeg tjekker min Instagram-konto. Jeg scroller mere eller mindre koncentreret igennem mit feed, indtil jeg støder på et opslag, som fanger min interesse. Opslaget er delt af profilen @fatandfabulous, som jævnligt laver både opslag og stories på sin profil omkring det danske samfunds stigmatisering af tykke kroppe. Dette opslag er imidlertid anderledes. Det handler ikke “bare” om diskriminerende samfundsinstitutioner eller generelle problemstillinger forbundet med vores syn på tykke kroppe. I stedet går @fatandfabulous i opslaget i rette med en tykpositiv instagrammer, som dagen forinden har proklameret et ønske om væggtab med forhåbningen om øget bevægelighed, færre ledsmerter og i sidste ende muligheden for fertilitetsbehandling. @fatandfabulous skriver:

“Nej, dine led gør ikke ondt, fordi du er tyk! Dine led gør højest sandsynligt ondt, fordi dine muskler ikke er vant til at bære din krop i den udstrækning, du beder den om. Hvis du har været mere eller mindre inaktiv i en periode, kræver det genoptræning, for at kunne gå særlig langt. Det kan man gøre på den langsomme og holdbare måde, hvor man rent faktisk træner op. Eller man kan forsøge sig med væggtab og gøre det på den hurtige måde, som vi desværre ved fejler i længden. Vægttabet giver samme oplevelse på den korte bane. Men ligesom med så meget andet, så virker det ikke særlig godt at hoppe over hvor gærdet er lavest, som regel kommer det og bider en i røven senere. Og det gør væggtab. Hver gang! Vi hader tykke mennesker så meget at vi tror genoptræning ikke er for dem(...) Så måske forsvinder ledsmerterne hurtigere med et væggtab, men så kommer til gengæld besættelsen af mad, tal og krop. Og at hele ens liv handler om at være tynd. Fejlernæring følger også af og til med. Og en masse andet. Det værste der følger med er dog følelsen af at lykkes med væggtab, som man giver videre til andre, som tror at væggtab faktisk er en god mulighed. Det er det ikke! Din vægt er ikke problemet og væggtab er ikke løsningen! Genoptræning er løsningen! Og hver gang tykke mennesker tror på at deres led smerter på grund af tykthed, så indskrives de sig i de tykfobiske og sexistiske samfundsstrukturer, som vi alle lider under. Vi er ikke til for at være tynde og smukke! Vi er skabt for at leve og man lever bedst, hvis man modarbejder undertrykkelsen. Vægttab er undertrykkelsen!”

Da jeg læser @fatandfabulous opslag har jeg officielt været i gang med mit feltarbejde blandt danske tykaktivister og tykpositive instagrammere i tre måneder. Jeg har set hundredevis af billeder af tykke mennesker i undertøj, dansende kvinder, som insisterer på deres ret til at ryste dellerne offentligt, og jeg har hørt et utal af stories – korte midlertidigt tilgængelige videoklip eller billeder – om alt fra kropspolitiske budskaber, feminisme og inspiration til en tyk garderobe. Men det er første gang jeg ser et opslag som retter kritik indad i fællesskabet.

Jeg er på dette tidspunkt mildest talt overvældet over mængden af data. Der opstår konstant nye stier og veje, i form af personer, profiler, samtalemøder, tilgange og overbevisninger, jeg kan forfølge, når jeg bevæger mig rundt i det digitale landskab. De fleste samtaler og meningsudvekslinger omhandler tykpositivitet og tykaktivisme foregår på Instagram, som af samme årsag er min primære digitale felt. Men diskussionerne bevæger sig også over på andre (sociale) medier så som facebook, livsstilsmagasiner, podcasts, aviser og TV-udsendelser. Og ind i dagligstuer, til madklubber og i telefonsamtaler mellem forskellige stemmer i det tykaccepterende miljø. Jeg prøver at følge med; tegner netværksdiagrammer og følger tags, links og anbefalinger. Jeg taler med folk, interviewer dem og forsøger at finde hoved og hale i deres indbyrdes relationer. Efterhånden får jeg dannet mig et bil-

“ **Genoptræning er løsningen!**
Og hver gang tykke mennesker tror på at deres led smerter på grund af tykthed, så indskrives de sig i de tykfobiske og sexistiske samfundsstrukturer, som vi alle lider under.

lede af, hvem der udgør centrale profiler i miljøet. Der begynder at danne sig mønstre i brug af billeder såvel som i politiske og personlige budskaber udtrykt i opslag og stories, og jeg ved efterhånden, hvem der deler hinandens holdninger, meninger og digitale indhold. Jeg har på dette tidspunkt fornemmelsen af et fællesskab, som synes at eksistere og endda vokse blandt danske tykaktivister og kropspolitiske instagrammere. Der er, trods overflod af information, en retning på mit feltarbejde og en fornemmelse for de praksisser og aktører, som optegner og afgrænser feltet. Indtil den morgen i oktober, hvor det hele synes at skifte retning.

@fatandfabulous' opslag bliver startskud til en længerevarende diskussion mellem forskellige stemmer i det danske tykaccepterende miljø på Instagram. Positioner optegnes og grupperinger træder frem på skærmen i form af kommentarer, stories og opslag. Der er en stemning af opbrud i et ellers tilsyneladende sammentømret fællesskab. De følgende samtaler og diskussioner har mange facetter og “har nok været under optakt længe”, som Trine, én af mine informanter, sidenhen konkluderer i et gruppeinterview. @fatandfabulous opslag har således muligvis været tungen på vægtskålen, der fik mine informanter til tasterne for at udtrykke deres holdnin-

ger og følelser om et emne, der for mange har fyldt og formet store dele af deres liv. På den ene eller anden måde kredsede de mange diskussioner, som jeg siden har refereret til som *oktober-diskussionen* i mine feltnoter, alle om spørgsmålene ‘Hvordan lever og praktiserer man tykpositive/-aktivistiske budskaber på Instagram såvel som på den anden side af skærmen?’ For nogle af mine informanter, inklusive @fatandfabulous handler det om – kompromisløst – at “bekæmpe diskriminerende strukturer og diskurser i samfundet”, mens det for andre handler om at lære at acceptere deres egen krop uagtet dens størrelse. Som i de fleste politiske og sociale bevægelser er der også blandt danske tykaktivister og tykpositive instagrammere forskellige holdninger til det overordnede formål med bevægelsen og velsagtens også, hvorvidt der bør være et sådant.

I ugerne der fulgte @fatandfabulous opslag blev der skiftevis diskuteret, nuanceret, holdt lav profil, argumenteret og eksemplificeret. Tempoet var højt og opslagne mange. Nogle opslag tog form af stærke holdninger, følelsesladede kommentarer og vredesudbrud. Andre posts eller stories forsøgte at udglatte, aflede og samle et tilsyneladende splittet fællesskab. Jeg fornemmede en stemning af opbrud, vrede og kampgejst, men jeg havde samtidig svært

ved at afkode, hvordan de mange følelser og meningsudvekslinger påvirkede og formede det sociale fællesskab, som jeg undersøgte. Selvom jeg brugte flere timer om dagen på Instagram og andre medier i et forsøg på at holde mig opdateret og være tilstede i forskellige digitale rum, sad jeg konstant tilbage med en følelse af at gå glip af vigtige udvekslinger og debatter. Store dele af samtalen foregik formegentlig i private udvekslinger og korrespondancer – ‘bag gardinerne’, som Trine senere formulerede det. Dette gjorde det tilsyneladende blot endnu vanskeligere at få greb om samtalen – den var på én gang allestedsnærværende i min Instagram-feed og i mine informanternes bevidsthed, men den forblev alligevel fragmenteret og diffus. Hvad var det, jeg overså? Da vi nærmede os november var det værste af stormen redet af, og mit Instagram feed var, hvis ikke som før, så i hvert fald mindre præget af interne diskussioner og mere optaget af at fremme tykaccepterende budskaber – i alle deres forskelligheder. Jeg sad imidlertid tilbage med en klar fornemmelse af, at felten og fællesskabet – som jeg havde kortlagt og identificeret i månederne forinden – havde skiftet karakter, og at jeg som feltarbejder ikke havde redskaberne til at forstå, hvad som udspillede sig på skærmen foran mig.

Digitale rum og forbundne verdener

Online feltarbejde, virtuel etnografi, ‘internettets etnografi’, netnografi – kært barn har mange navne, men en ting er sikkert; Det som antropologer kalder ‘felten’ har udvidet sig til også at inkludere online rum og stedsligheder, hvor mennesker mødes og indgår i relationer til hinanden. For mange af os er det digitale en integreret del af vores hverdag, og vores færden i digitale rum og medier er medskabende for vores forhold til os selv og til hinanden. Særligt inden for antropologien stiller det digitale nye spørgsmål til, hvad vi forstår ved det sociale, og hvordan vores forståelse er knyttet til forestillinger om rum, tid og sted. Hvordan konstruerer, tilgår og afgrænser vi felten, og hvordan forstår vi det sociale liv, som udspiller sig på sociale medier, i virtuelle rum eller i andre afsides kroge af det uendelige internet? Sådanne spørgsmål vil med alt sandsynlighed optage antropologien et godt stykke ud i fremtiden, og det er da heller ikke mit ærinde i denne artikel at komme med endegyldige svar. I stedet ønsker jeg at åbne op for en diskussion af det potentiale, der ligger i at afsøge og afkode de sociale rum, som ligger uden for vores fysiske rækkevidde. De metodiske udfordringer som følger i kølvandet, når vores forskningsfelt ekspanderer, strækkes og forskubbes, rummer også en mulighed for at udvide vores forståelse af ‘det sociale’, og de måder hvorpå vi som mennesker skaber mening i verden omkring os.

Det er som bekendt ikke første gang at antropologien har vendt det kritiske blik indad og reflekteret over den verden, den repræsenterede, eller de metoder med hvilke sådanne repræsentationer blev skabt. I repræsentationskrisen i 1980’erne introducerede Marcus og Fisher således idéen om ‘multi-sited’ etnografi i erkendelsen af en stadig mere globaliseret og for-

“ For minoritetspersoner er sociale medier én af vores eneste muligheder for at blive hørt”. Sociale medier skaber altså – blandt andet – en mulighed for repræsentation blandt mennesker, som ikke oplever at blive set, hørt eller inkluderet i det samfund, de er en del af.

Portrætfoto af informant.

bundet verden. Med det digitale indtræden i stort set alle sfærer af vores private og sociale liv – lige fra parkering og kærlighedsaffærer til madlavning og politiske fællesskaber – er der ikke blot skabt flere forbindelser og større forbundethed på tværs af landegrænser og sociale skel. Der er også opstået nye rum og socialiteter, som kræver videreudvikling af den etnografiske værktøjskasse. I stedet for at anskue disse nye former for socialitet som sekundære eller mindre virkelige end den fysiske verden har blandt andet forskere som Christine Hine og Sarah Pink forsøgt at gøre op med skellet mellem den fysiske og den digitale verden. Fra et antropologisk perspektiv betyder det, at det sjældent er meningsfuldt i feltarbejdet udelukkende at fokusere på såkaldte ‘online’ eller ‘offline’ praksisser og fællesskaber, da disse ofte er uløseligt forbundet i en kompleks social virkelighed. Pointen om det digitale virkelighed er afgørende for at forstå

den mening som tilskrives praksisser, relationer og fællesskaber på digitale medier. Som én af mine informanter, Beate, forklarede det under et interview “For minoritetspersoner er sociale medier én af vores eneste muligheder for at blive hørt”. Sociale medier skaber altså – blandt andet – en mulighed for repræsentation blandt mennesker, som ikke oplever at blive set, hørt eller inkluderet i det samfund, de er en del af. Sociale bevægelser som #metoo og #blacklivesmatter er begge eksempler på sociale bevægelser hvor digitale og fysiske praksisser på én gang forbindes og forbinder verden. En sådan udvikling i brugen og betydningen af digitale (sociale) medier medfører imidlertid ikke, at vi som antropologer automatisk ved, hvordan vi metodisk skal tilgå denne nye sociale kompleksitet. Eller at vi endnu ved, hvordan det digitale former den måde, vi skaber mening i vores sociale liv og fællesskaber.

Portrætfoto af informant.

At følge strømmen

Når antropologer kommer hjem fra feltarbejde er den forestående opgave ofte at skabe overblik over det materiale og den nye viden, der bringes med hjem fra felten. Et vigtigt led i denne analytiske proces er en refleksion over, hvordan man som antropolog har konstrueret og afgrænset felten i forhold til de nye indsigter og forbindelser, som blev skabt undervejs i fel-

tarbejdet. Vi har indtil for relativt nyligt været vant til, at denne felt bestod af steder, mennesker og objekter med en fysisk materialitet. At måden hvorpå vi deltog i den sociale verden under feltarbejde som udgangspunkt altid var forbundet med fysisk samvær. De fleste antropologer kan nikke genkendende til etnografiske beskrivelser af landskaber, byområder eller indretningen af hjem, som har dannet de fy-

siske rammer for feltarbejdets udfoldelse. På samme vis har de fleste antropologiske refleksioner over sted og rum været knyttet til fysiske lokationer – om end disse med tiden er blevet mindre bundne og singulære. Sådan er det ikke nødvendigvis mere, i hvert fald ikke når det sociale liv, som undersøges, til dels udspiller sig på digitale platforme. Det betyder, at vi må gøre os nye tanker om de rum og steder, vi træder ind i som feltarbejdere.

Ifølge medieforsker Annette Markman møder etnografer, som arbejder i, det hun kalder, *digitalt mættede kontekster* (digitally saturated contexts, min oversættelse) ofte den metodiske udfordring på én gang at være ved at drukne i data og samtidig have vanskeligt ved at få greb om felten. Ifølge Markman skyldes denne udfordring, at etnografen søger at fiksere en felt, som er i konstant bevægelse og således dårligt lader sig fastholde. Flow, tempo og bevægelse er i den forbindelse relevante metodiske begreber for den digitale feltarbejder, som ifølge Markman må gøre op med idéen om ét analytisk objekt. I stedet må hun reflektere over, hvordan hendes egen bevægelse i felten skaber de analytiske mønstre, som viser sig, når etnografen tillader sig at 'go with the flow'. At følge strømmen betyder dog også en anerkendelse og undersøgelse af de omgivelser og relationer, som former og kontekstualiserer det digitale. Selvom mængden af den digitale data kan synes overvældende, er den, med andre ord, ikke udtømmende, som Markham påpeger. Det er, som forskere inden for feltet 'digital antropologi' ligeledes har peget på, altså nødvendigt at forstå det digitale i samspil med den fysiske virkelighed, som vores informanter også altid er en del af. Foruden mit digitale feltarbejde i det tykaccepterende miljø på Instagram havde jeg også interviewet, samarbejdet, talt og mødtes med mine

informanter ved flere lejligheder. Denne data syntes imidlertid sekundær til den voksende og altid tilstedeværende digitale data. Det var således først efter endt feltarbejde, da jeg genbesøgte mit empiriske materiale, at jeg formåede at kontekstualisere den diskussion, som udspillede sig i oktober og forstå, hvordan den forbandt og trak tråde til andre dele af mit empiriske materiale. For mange antropologer er det muligvis ikke en ny erkendelse, at analytiske pointer og sammenhænge i empirien træder frem, når en vis distance til felten er opnået. Når man som etnograf laver feltarbejde på sociale medier kan man imidlertid let blive fanget i et digitalt net, hvor uendelige stier leder en ind i en stadig større og mere uoverskuelig felt, som også medieforskerne Annette Markham og Ane Kathrine Gammelby minder os om. At følge flowet handlede i mit feltarbejde altså ikke kun om at gøre mig mine digitale spor, (af)veje og valg bevidste, men også om nødvendigheden af at forfølge og sammenkæde det liv som leves i og uden for skærmen. Det kræver en kontinuerlig refleksion over og nysgerrighed på, hvor og hvordan den digitale data hæfter til, sam eksisterer og medkonstituerer fysiske relationer og praksisser. Dette kan være en metodisk hjælp til at undgå fortabelse og til at skabe et meningsfuldt flow i feltarbejdet.

Et cirkulært flow af relationer

At arbejde med flow, bevægelse og sammenkædninger skulle vise sig at blive et vigtigt redskab – både metodisk og analytisk – til at forså, hvordan mine informanter forholdt sig til Instagram som en platform med sociale relationer og fælleskaber forbundet til livet uden for det so-

cialle medie. Som en af mine informanter, Karen, forklarer da jeg spørger hende, hvilke relationer hun har fået på grund af sin Instagram-konto.

“Det er en cirkulær oplevelse på en måde – at det er rummet, der gør det. Jeg har også fået et kæmpe netværk gennem min Instagram, så på den måde er det også blevet til fysiske veninder, som jeg holder rigtig, rigtig meget af, og som jeg sparrer med i alle mulige henseender.”

Den cirkulære oplevelse, som Karen taler om i relationer til de mennesker, hun møder på Instagram kan tolkes som en oplevelse af sammenhæng og en bevægelse mellem den digitale og fysiske sfære, som ikke lader sig adskille eller forstå singulært. På samme måde fortæller Trine under et interview, hvordan oktober-diskussionen griber ind i hendes hverdag og påvirker hendes familieliv:

“Det gør mig ked af det fordi, det er jo det der fællesskab vi havde, eller har, altså det er, det er så fragmenteret lige nu [grådkvalt stemme].”

Maj: “Hvordan påvirker det dig?”

Trine: “Nok mest bare ved sådan tankemylder [grådkvalt stemme]. Øh, hvor jeg prøver at finde hoved og hale i hvad jeg egentlig selv mener... Apropos, så har jeg en eller anden snak, hvor jeg sidder her i sofaen om aftenen – om alt muligt, som jeg burde optage i stedet for, ikke også? [De griner lidt]. I stedet for at han [min mand] skal sidde at høre på det, så altså det fylder da. Hvor jeg skal øve mig på bare at lægge det væk. Og så følte jeg på et tidspunkt, den første weekend der, hvor det sådan kørte af sporet, jeg prøvede virkelig, ‘okay kan jeg finde ud af at følge med i alle de her kommentarspor. Hvad er det der sker?’”

Trines oplevelse af et ‘fragmenteret fællesskab’ påvirker hende i en sådan grad, at hun har svært ved at være tilstede med sin familie, da oktober-diskussionen er på sit højeste. Samtidig fortæller Trine mig også, at det at have et fællesskab i ryggen – på andre tidspunkter – har været med til at give hende mod til at sige fra, når hun i sit arbejdsliv har mødt nedsættende kommentarer om tykke mennesker. Digitale fællesskaber er altså aldrig blot digitale og må forstås som del af et cirkulært flow af relationer, som griber ind i og konstituerer hinanden i en kontinuerlig vekselvirkning mellem forskellige sociale rum. Karen Fog Olwig har for snart et årti siden beskrevet det som et ‘erfaringsfællesskab’, når antropologer skaber forbindelser mellem tilsyneladende fremmede mennesker på baggrund af en fælles problemstilling eller erfaring. I dag skabes den slags fællesskaber i stigende grad på de sociale medier, hvor mennesker overalt i verden kan opsøge andre med samme livserfaring eller interesse. Det tykaccepterende miljø på Instagram kan beskrives som et sådant erfaringsfællesskab, der i høj grad eksisterer som en modvægt til den stigmatisering og diskrimination tykke mennesker oplever i deres hverdag. Mine informanter beskriver,

som Trine, alle vigtigheden i at have fundet et fællesskab med andre mennesker, som også søger kropsaccept og/eller en ændring af det samfundsmæssige blik på den tykke krop. Samtidig er mine informanter altid en del af dette samfund og må forsøge i større eller mindre grad at “passe ind” for at tage del i andre sociale fællesskaber og erfaringer. For nogle betyder det et ønske om vægttab, hvilket for andre opfattes som at give køb på præmissen for et tykaccepterende fællesskab. Forsøget på at navigere i dette krydsfelt og skabe mening på tværs af relationer, rum og sfærer skaber løbende debat i det tykaccepterende miljø, som oktober-diskussionen vidner om. Men det åbner også op for interessante antropolo-

giske debatter om, hvordan identiteter og fællesskaber opstår og udvikles i en digital tidsalder – samt hvordan vi metodisk tilgår disse. Gennem et kritisk blik på mit eget feltarbejde blandt danske tykaktivister og tykpositive instagrammere har denne artikel reflekteret over, hvordan metodiske udfordringer i mødet med felten og ‘den digitale data’ har ført til nye indsigter i forhold til, hvordan digitale fællesskaber opstår og formes i samspil med det sociale liv uden for skærmen. Forhåbentlig kan dette være en inspiration til at kontekstualisere ‘digitale data’ gennem en etnografisk opmærksomhed mod de cirkulære flows, som forbinder den sociale og digitale verden.

Alle fotos er er venligst udlånt af informanter til brug i denne artikel.

Forslag til videre læsning

Hine, C. (2017). From virtual ethnography to the embedded, embodied, everyday Internet. In Hjorth, L. et al. (eds.) *The Routledge Companion to Digital Ethnography*. New York: Routledge, pp. 21-29.

Markham, Annette og Katrine Gammelby. (2017). Moving Through Digital Flows: An Epistemological and Practical Approach. In U. Flick (ed.) *The Sage Handbook of Qualitative Data Collection*. Sage Publications.

Pink, S. et al. (2016). *Digital Ethnography. Principles and Practices*. London: Sage.

Om forfatteren

Maj Hedegaard Heiselberg har en ph.d. i antropologi fra KU. Hun er pt. Postdoc på forskningsprojektet FAT (Feminist Activism in Transition) ved Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab på RUC, hvor hun forsker i kropsidealer, tykthed og aktivisme på sociale medier.